IL-QUMRAN U L-INSARA

Fiż-żewġ kitbiet ta' qabel din tajna ħarsa lejn dak li nsab f'Hirbet Qumrân u ma' dwarha, u rajna ftit x'nistgħu nitgħallmu minnu fuq dawk ir-Rhieb Lhud ta' żmien Kristu. Issa naraw dik ix-xirka ta' Rħieb x'għandha x'taqsam max-xirka tal-Insara: jiġifieri jekk l-Evanġelju ta' Ġesù u l-knisja tiegħu tnisslux minn dawk ir-Rħieb ta' Qumrân, kif ħaseb xi ħadd.

Malli l-kitba li nsabet Qumrân bdiet tinqara, bdew jidhru fiha ħsibijiet u fehmiet u kliem li jixbah lil dak li hemm miktub f'xi kotba tal-Għaqda l-Ġdida. Għal hekk kien hemm nies li bdew jgħidu li mill-kotba ta' Qumrân inkixef il-bidu tad-Din Nisrani kif kien u x'kien.

Żewġ kittieba tal-antik ħafna, Ġużeppi Flavju u Plinju, isemmu li kien hemm xirka ta' Lhud jgħidulha tal-Essenin. Flavju kiteb li l-Essenin kienu mxerrda mal-Palestina kollha, imma Plinju qal li kellhom il-egħmara tagħhom qrib il-Baħar Mejjet — fejn instabet il-ħirba ta' Qumran. Jekk ir-rħieb ta' Qumran kienux huma l-Essenin, ma tistax taf sewwa; imma issa magħruf li jekk ma kienux huma, kienu bħalhom sewwa, li jfittxu jgħixu ħajja aktar tar-ruħ mill-bqija tal-Lhud.

Ix-xebħ fil-Kliem

La darba dawn ir-rħieb kellhom l-egħmara qrib il-Baħar Mejjet, Ġesù u l-Appostli kienu jafu bihom, u hekk ukoll san Ġwann il-Għammied. San Ġwann kien jgħammed u jxandar it-tewba ftit 'il fuq minn Qumran, fuq xatt ix-xmara, u Ġesù wkoll għadda żmien qrib Qumran, meta sam is-sawma ta' erbgħin jum. Għal hekk aktarx li drabi kellmuhom. Mela ma hi xej ħaġa kbira li fil-kitba bikrija tal-Insara wieħed isib ħjelijiet, fil-bini tal-kliem u fit-tagħlim, li jixbhu lil ta' dik ix-xirka. Li għandna naraw, mela, hu dan: jekk dan ix-xebh fil-kitba ta' dawk ir-rħieb u ta' l-Insara jurix: (a) li d-Din Nisrani waqqfuh ir-rħieb ta' Qumran; (b) li kien hemm xi għamla ta' Din Nisrani qabel Kristu; u, (ċ) jekk kienx f'Qumran, u m'hux f'Betlehem jew Nazaret, li d-Din Nisrani kien maħluq.

Meta wieħed jifli l-kitba li nsabet s'issa, isib li fiha jinsab xebħ mal-Evanġelju ta' san Mattew; mal-Evanġelju ta' san Luqa; mal-Ittri li san Pawl kiteb fil-ħabs; u mal-kitba ta' san Ġwann l-Evanġelista. Ebda xebħ ma hemm mal-Evanġelju ta' san Mark (li, kif inhuma l-Evanġelji issa, magħdud li nkiteb qabel it-traduzjoni bil-Grieg ta' san Mattew) u anqas mal-Ittri li san Pawl kiteb qabel ma kien fil-ħabs. Dan juri li x-xebħ bejn il-kitba ta' Qumran u l-kitba tal-Insara mhux fl-ewwel, imma fit-tieni żmien tat-tagħlim Nisrani u l-ħajja Nisranija. Hekk jidher li Ġesù f'tagħlimu ma ġibed xejn mit-tagħlim tar-rħieb ta' Qumran u l-ħjielijiet li hemm fil-kitba tal-Appostli li jixbħu lil ta' Qumran, setgħu ħaduhom min-naħa oħra. Tarġa', dan ix-xebh jista' jitfisser billi sewwa r-rħieb ta' Qumran kemm l-Insara kienu jaqraw il-Kotba Mqaddsa tal-Għaqda l-Qadima u magħhom ukoll il-kotba Apokrifi tal-Lhud.

Hija ħaġa magħrufa li l-Ixirka ta' Qumran kienu jaqraw wisq il-kotba tal-Għaqda l-Qadima, uħud minnhom kienu jaqrawhom bla ma jaqtgħu, lejl u nhar. Kliem minn dawn il-kotba jidher wisq drabi fil-kitba tagħhom. Imma meta jtennu kliem mill-Għaqda l-Qadima, idawwruh kif ikun jeqbel lilhom: iżidu kliem miegħu, jew inaqqsu minnu, jew ibiddlu xi ħaġa wkoll. Issa xi ħaġa bħal din hemm ukoll fl-ewwel kit-

ba tal-Insara. Bħalli kieku: dejjem hemm xi ħaġa mbiddla fil-profeziji jew tibsir fuq il-miġja tal-Messija, ngħidu aħna, kif jinsab minnu fl-Evanġelju ta'

Xebh fit-Tqasim.

It-taqsim tax-xirka ta' Qumran ukoll kien imxebbah, minn xi nies, mat-taqsim tax-xirka tal-Insara. Ir-rħieb ta'

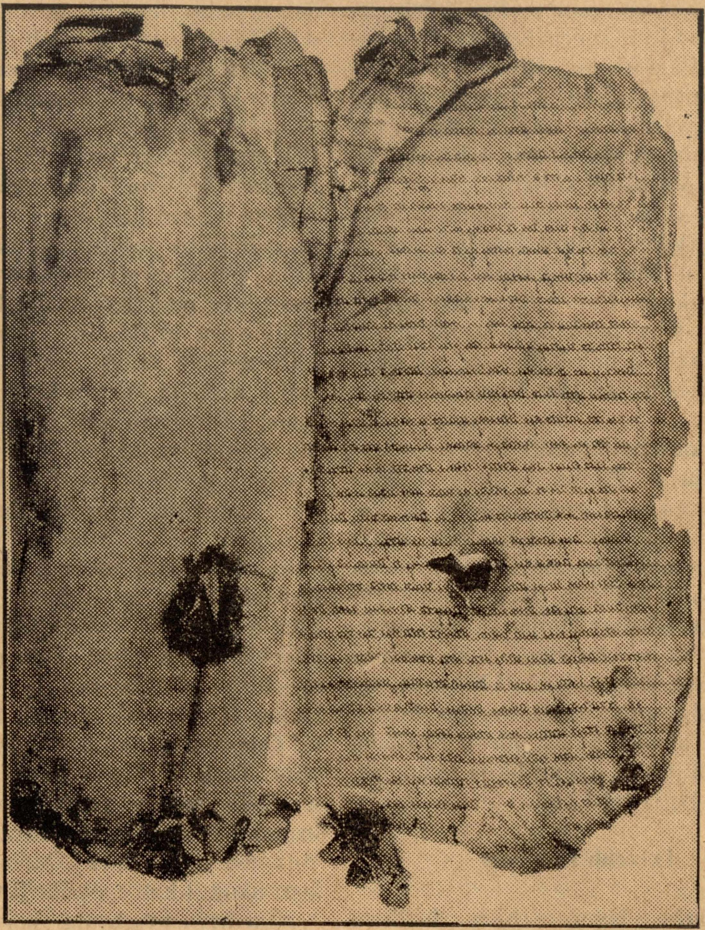

Il-Ktieb tat-Tifħir, jew, bil-Lhudi, "Ħudajot", misjub mill-Għarab fil-Għerien ta' Qumran u mixtri mil-Lhud, li issa jinsab fl-Università Lhudija ta' Ġerusalem. Ktieb tal-ġild, qadim, imtaqqab u mgħaffeġ, imma jiswa eluf kbar ta' liri.

san Mattew. Imma din xejn ma hi ħaġa tal-għaġeb għax kienet issir mix-xirkiet kollha tal-Lhud. Il-kliem tal-Profeti kien wirt tal-Lhud kollha, u l-knisja Nisranija twieldet qalb il-Lhud.

Qumran kellhom fuqhom mgħallem jgħidulu l-**Imbakker,** bħal ma kull taqsima tax-xirka tal-Insara kellha mgħallem fuqha jgħidulu **Episkopos** (Isqof). Ir-rħieb ta' Qumran kienu mamura li jagħtu ġidhom lix-xirka, meta jidħlu

fiha; hekk ukoll kienu jagħmlu l-Insara (Matt. XIX, 16-30, u Atti, IV, 34-37; V. 1-11). Ta' Qumran kienu jtellgħu x-xorti, hekk ukoll kienu jagħmlu l-Insara (Atti, 1, 26). Kellhom l-Ikla Mqaddsa flimkien; hekk ukoll l-Insara. Kienu jfittxu min hu l-ewwel u min hu l-aħħar, bħal ma kienu jagħmlu l-Appostli (Mat. XVIII, 1-3). Kienu jwissu lil xulxin, jekk xi ħadd jaqa' f'xi ħtija; hekk ukoll miktub (Matt. XVIII, 15-17) li kienu jagħmlu l-Insara.

Imma l-qagħda tal-**Imbakker** fix-xirka ta' Qumran kienet xorta oħra mill-qagħda tal-**Episkopos** fix-xirka tal-Insara, kif inhi mfissra fl-Ittri ta' san Pawl u l-bqija tal-Għaqda l-Ġdida. L-Insara kienu jagħtu ġidhom lix-xirka **jekk iridu**, m'hux **b'saħħa**, bħal ta' Qumran. Kien hemm għażla kbira wkoll bejn l-Ikla Mqaddsa ta' Qumran u l-Ikla ewkaristika tal-Insara. Meta l-Appostli riedu jafu min kien l-ewwel fosthom, Ġesù ċanfarhom. Fost l-Insara t-tusijiet kellhom isiru bil-mistur l-ewwel, m'hux bid-dieher bħal ta' Qumran.

Huwa minnu wkoll li l-ixirka ta' Qumran kienu jsejħu lilhom nfishom: qaddisin, werrieta tas-saltna, foqra tal-Mulej, Israel tas-sewwa, ħaġra għażiża u oħrajn, meħudin l-aktar mill-ktieb ta' Danjiel (VII, 25-27) bħal ma wara ħadu l-Insara. Imma dawn l-ismijiet, imtennijin mill-Għaqda l-Qadima, bħal ma għoġbu lil ta' Qumran, setgħu għoġbu wkoll lill-Insara.

L-ixirka ta' Qumran ma kienux jistgħu jagħmluha ħlief ma' sħabhom, għax jibżgħu li jitniġġsu; waqt li l-Insara kienu jagħmluha mal-midinbin biex iħajjruhom jagħmlu t-tewba (ara Ġesù n-nifsu fl-Ev. ta' san Mattew IX, 10-13). Kienu joboghdu lil kull ħadd, Lhud u Pagani, jekk ma jkunux imseħbin magħhom. L-Insara kienu jkellmu bit-tajjeb lil-Lhud (Atti, II, 14-39; u jilqgħu fi ħdanhom lil Pagani (Atti, X, 1-48, etc.). Min kien jidħol fix-xirka ta' Qumran kellu jgħaddi ħajja jiebsa għall-aħħar; min isir Nisrani ma kellux għajr jiċħad l-allat qarrieqa, ma jagħmelx dnubiet u jemmen f'Ġesù n-Nażri, li kien maqtul u qam mill-imwiet.

L-ixirka ta' Qumran kellhom f'rashom li kienu qegħdin iġeddu l-ftehima li Alla għamel ma' Mosè fuq Gebel Sina; l-Insara kienu jifhmu li bil-miġja ta' Ġesù fid-dinja kienet intemmet il-ftehima l-qadima ta' Gebel Sina u seħħet il-ftehima l-ġdida bil-qawma tiegħu mill-mewt.

Il-Persuna ta' Ġesù

X'uħud waslu biex qalu li Mgħallem is-Sewwa msemmi fil-kitba ta' Qumran, kien għamla ta' Ġesù ieħor, qabel Ġesù tal-Evanġelju, u bħalu kien imressaq quddiem il-qassis, maqtul, u wara qam mill-mewt. Dana m'hux minnu, għax l-ixirka ta' Qumran kienu jistennew żewġ Messijiet, m'hux wieħed: Messija Qassis u Messija Gwerrier. L-Imgħallem tas-Sewwa msemmi f'Qumran, ma kienx jitkellem f'ismu, imma f'isem Mosè; waqt li Ġesù tal-Evanġelju kien jitkellem bil-jedd tiegħu n-nifsu (Smajtu x'intqal, [minn Mosè] lin-nies ta' qabel... Imma JIEN ngħidilkom..." Ara san Mattew V, 21-44), u saħansitra kien ineħħi l-preċetti jew omra ta' Mosè biex iwaqqaf tiegħu. Ta' Qumran kienu jemmnu bit-**tagħlim** ta' Mgħallem is-Sewwa, m'hux bil-persuna tiegħu; l-Insara sa mill-bidu kienu jemmnu bit-**tagħlim** u bil-**persuna** ta' Ġesù, l-Imgħallem tagħhom.

Minn dan li għedna jidher ċar li x-xebh li hemm bejn ix-xirka ta' Qumran u x-xirka tal-Insara huwa xebh fi ħwejjeġ żgħar u mġennba, m'hux fi ħwejjeġ kbar u fundamentali. Għal hekk, b'kull ma nsab f'Qumran, id-Din Nisrani jibqa' li kien: ċaqliqa Divina, u

m'hix fenomnu tal-istorja, bħal fenomni l-oħra, kif ried jgħid xi ħadd.

Egħluq u Rabta.

B'dana kollu l-kitba li nstabet f'Qumran għandha siwi kbir ħafna biex jiftiehmu aħjar il-kotba tal-Għaqda l-Ġdida. Għax il-ġrajjiet tal-Għaqda l-Ġdida ġraw fiż-żmien, bħal kull ġrajjiet oħra, għal hekk fihom ukoll jinsabu, biex ngħidu hekk, il-lwien u l-għamliet taż-żmien li ġraw fih. Għal hekk, aktar ma wieħed jifhem iż-żmien tal-Evanġelju, aktar jifhem sewwa t-tifsira tal-Bxara mnedija minn Ġesù u mxerrda mill-Appostli tiegħu.

Meta wieħed jifli l-kitba ta' Qumran, jifhem sewwa l-kliem li kiteb san Pawl lill-Galatin: "Kemm idum il-werriet tifel, ikun jixbah lil ilsir, għalkemm hu sid ta' kollox. Hu taħt idejn it-tuturi u l-prokuraturi saż-żmien imwaqqaf minn missieru. Hekk aħna meta konna żgħar konna mjassrin taħt l-elementi tad-dinja. Iżda meta waslet il-milja taż-żmien, bagħat Alla 'l Ibnu, li sar minn mara, imwieled taħt il-Liġi, biex jifdi lil dawk li kienu taħt il-Liġi, biex ikollna t-tibnija. Li intom ulied (jidher minn dan li) bagħat Alla Ruħ Ibnu f'qalbna jgħajjat: Abba, Missier. (Gal 4, 1-6.)

Hekk, bis-saħħa tax-xirka ta' Qumran, il-poplu ta' Israel, bin-nuqqasijiet kollha tiegħu, kien jistenna u jixtieq il-miġja tal-Messija, u bil-għalt kollu li kellu fit-tagħlim, kien imħejji biex f'ruħu titnissel ħajja ġdida.

Għal hekk, il-kliem ta' san Ġwann il-Għammied ċaqlaq il-poplu Lhudi, u x-xandir ta' Ġesù kien milqugħ minnies ta' rieda tajba. San Luqa kiteb (Atti, VI, 7): li f'Ġerusalem wisq qassisin Lhud laqgħu t-tagħlim tal-Appostli u emmnu f'Ġesù bħala Messija. U aktar iwa milli le, dawn il-qassisin kienu msieħba fix-xirka ta' Qumran.

D. K. SANT.

IN-NESSEJ

Kien hemm raġel li kien jinsa wisq, għal hekk il-mara tiegħu ġiegħlitu li kull ma jkollu, jikteb dejjem fejn qegħdin, ħalli mbagħad jara l-kitba u jiftakar malajr.

Darba mar il-belt jagħmel ix-xirja u sar il-ħin u ma satax imur id-dar. Għal hekk mar sab lukanda u qagħad fiha għal dak il-lejl. U wara li kiel u kien sa jorqod, ħareġ qelem u karta u kiteb kull ħaġa li kellu u fejn kien qegħdha, biex fil-għodu meta jisbaħ u jkun sejjer id-dar, isibha malajr. Kiteb: **iż-żejt fil-kuż; il-ful ġewwa l-ġewlaq; il-qamħ fix-xkora; il-qara' fil-qoffa; il-flus fil-mindil; iż-żarbun taħt is-sodda; il-qumbas fuq il-witet, u jiena fil-friex.**

Fil-għodu malli qam u ħareġ mill-friex, mar jaqra l-karta dak li kien kiteb fil-għaxija u sab kollox fejn ħallieh. Imma meta wasal "**u jien fil-friex**" mar ifittex fil-friex u ma sab lil ħadd. Għal hekk beda jgħajjat kemm kellu saħħa, u mar sab lil sid il-lukanda, u qallu li jekk ma jsiblux malajr dak li kien ħalla fil-friex fil-għaxija, kien imur l-għassa. Tal-lukanda saqsih: "X'ħallejt fil-friex fil-għaxija?" Dak wieġeb: "jien ktibt kull ma kelli u fejn ħallejtu. Fl-aħħar għandi miktub: 'Jien fil-friex', u ara li issa fil-friex ma hemm ħadd!"

Qallu tal-lukanda: "Int x'inti thewden, għidli ħaġa? Jekk inti qomt u ħriġt mill-friex, kif trid issib ruħek fil-friex? Isa, ħallasni u itlaq 'il barra, għax inwasslek jien, u jeħduk l-isptar tal-imġienen!"